

Artur Lis

Z dziejów
parafii
Włostów

Sandomierz 2019

Projekt okładki, redakcja techniczna:
Rafał Podleśny

Opracowanie redakcyjne:
dr Artur Lis

Recenzenci:

prof. dr hab. Czesław Deptuła,
dr hab. Marek Bielecki

Ilustracje ze zbiorów Artura Lisa.

Copyright 2019 by Artur Lis

Wydawnictwo ARMORYKA
ul. Krucza 16
27-600 Sandomierz
<http://www.armoryka.pl/>

Wydrukowano z dostarczonego pliku.

ISBN 978-83-7639-212-7

Spis treści

<i>Wprowadzenie</i>		5
<i>Parafia</i>		9
<i>Kościół</i>		13
<i>Wizytacje</i>		15
<i>Parafia Włostów</i>		17
<i>Administracja kościelna</i>		21
<i>Administracja państwowa</i>		23
<i>Wierni i duchowieństwo</i>		27
<i>Obiekty parafialne</i>		31
<i>Cmentarz parafialny</i>		35
<i>Kapliczki, figury, krzyże przydrożne</i>		37
<i>Rola dworu w życiu kulturalnym Włostowa</i>		39
<i>Kult bł. Wincenta Kadłubka w parafii Włostów</i>		45
<i>Bibliografia</i>		59
<i>Abstrakt</i>		69
<i>Abstract</i>		71
<i>Aneks</i>		73

Wprowadzenie

Podstawę źródłową poniższej pracy stanowią nowożytnie rękopisy wizytacji kanonicznych, przeprowadzanych w parafii Włosów w latach 1604¹, 1614, 1646, 1651, 1676 (interna i externa)², 1694³, 1727⁴, 1738, 1748⁵

¹ Acta visitationis ecclesiarum archidiaconatus sandominensis sub R. D. Bernardo Maciejowski episcopo Cracoviensi duce Severiensi: Exsecutio visitationis peregrabatur Sandomiriae die 16 Martii ad 3 Aprilis A.D. 1604. Sygn. nr 23. (Archiwum Kapituły Metropolitarnej w Krakowie).

² Visitatio interna archidiaconatus sandomiriensis autoritate et speciali mandata Illustrissimi ac R. Principis Domini Andrea Trzebicki Dei et Aplicae Sedis gratia Episcopi Cracoviensis Ducis Severiae per me Martinum Mozgawa Canonicum Sandomiriensis Anno Domini 1676 Mense Septembrii. Sygn. nr 42. (Archiwum Kapituły w Sandomierzu).

³ Acta visitationis interna et externa decanatum Coprivnicensis et Rudnicensis et Miechocinensis et Połanecensis ecclesiarum et hospitalium peractoe per archidiaconum sandomiriensem A.D. 1694 Mensis 7, 8, 9. Sygn. nr 44. (Archiwum Kapituły w Sandomierzu).

⁴ Visitatio realis et personalis ecclesiarum parochialium hospitalium appellarum altarium et confraternitatum in quatuor decantibus archidiaconatus Sandominensis videlicet: Rudnicensi, Michocinesi, Coprivnicensis et Połanecensi existentibus sub felicissimis auspiciis Celsissimi Principis R. D. Constantini Feliciani in Szaniawy Szaniawski episcopi Cracoviensis ducis Severiae per me Dominicum Lochman ill.d. canonicum cathedralem Cracoviensem archidiaconum sandomiriensem a.d. 1727. diebus primis mensis Martii inchoata tandem mensem septembrii finaliter expedita. Sygn. nr 22. (Archiwum Kurii Metropolitarnej w Krakowie).

⁵ Acta visitationis ecclesiarum in decantibus Połanecensi et Coprivnicensi ex comissio Celsissimi Principis R. D. Andrae Stanislai Costka in Załuski episcopi Cracoviensis ducis Severiae, per me Franciscum Bochnensem et Szczucinensem praepositum expeditae anno 1748. Sygn. nr 46. (Archiwum Kurii Metropolitarnej w Krakowie).

i 1764⁶. Dwie najstarsze przechowywane są w Archiwum Kapitulnym w Krakowie, trzy, dotyczące II poł. XVII w. w Archiwum Kapitulnym w Sandomierzu, zaś pozostałe pięć w Archiwum Kurii Metropolitarnej w Krakowie. Najwięcej wiadomości posiadają wizytacje z zakresu spraw gospodarczych parafii, jej uposażenia, wyposażenia i wyglądu kościoła, najmniej uwagi poświęcają życiu religijnemu parafian zarówno wiernym jak i duchowieństwu.

Ze źródeł wydanych, dotyczących epoki średniowiecza w pracy wykorzystano: *Monumenta Poloniae Vaticana*, *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, *Liber beneficiorum* Jana Długosza, *Liber retaxacionum* z 1529 roku i rejestr poborowy z 1578 roku. Szczególnie pomocne w odtworzeniu liczby, struktury i praktyk religijnych ludności są księgi metrykalne i brackie, których archiwum parafialne we Włostowie nie posiada. Dlatego też, dotkliwy brak wyżej wymienionych źródeł zastąpiono spisem ludności prymasa M. Poniatowskiego z 1787 roku⁷.

Podstawowe materiały źródłowe do czasów nowożytnych znajdują się w Archiwum Diecezjalnym w Sandomierzu. Główna dokumentacja do historii parafii zebrana jest w dwa woluminy zatytułowane: Akta kościoła parafialnego we Włostowie 1812-1839 oraz Akta kościoła parafialnego we Włostowie 1838-1983. Istotne znaczenie mają także Akta wizytacji dziekańskich, zawierające informacje dotyczące kościoła, budynków przykościelnych, ludzi zamieszkujących teren parafii, a także duchow-

⁶ Acta visitationis ecclesiarum in archidiaconatu sandomiriensi consistentium de speciali mandato Celsissimi Principis R. D. Cajetani Ignatii Sołtyk Episcopi Cracoviensis, ducis Severiae per me Joannem Cantium Ligęza STD. ecclesiarum Insignis Collegiatae sandomiriensis archidiaconum in Trójca curatum expeditae a.d. 1764 inchoate annisque sequentibus 1765 et 1766 terminatae decanatus Połanecensis, Miechocinensis, Rudnicensis et Cprvnicensis. Sygn. nr 51. (Archiwum Kurii Metropolitarnej w Krakowie).

⁷ *Spis ludności diecezji Krakowskiej prymasa M. Poniatowskiego z 1787 r.*, w: „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” 1977, t. 35-36, s. 257-283, 349-369; 1978, t. 37-38, s. 361-400, 151-188; 1979, t. 39, s. 237-276.

ieństwa i jego uposażenia. Wykorzystano również Akta personalne księży pracujących w parafii na przestrzeni omawianego okresu oraz Akta statystyk, raportów rocznych i rozporządzeń diecezjalnych. Archiwum Państwowe w Radomiu dostarczyło głównie wiadomości dotyczących spraw materialnych, a Archiwum Zgromadzenia Sióstr Służek w Mariówce poinformowało o działalności Zgromadzenia na terenie parafii. Kwerendą objęto także Archiwum Parafialne we Włostowie⁸. Znajdują się tam księgi zawartych małżeństw, chrztów i pogrzebów oraz luźne dokumenty pozwalające uzupełnić poszczególne aspekty omawianego zagadnienia⁹.

Do ważniejszych opracowań, poświęconych organizacji parafialnej należą prace Eugeniusza Wiśniowskiego¹⁰ i Stanisława Kazi-

⁸ „Włostów: Ks. J. Wiśniowski podaje, że według istniejącego podania Włostów należał ongiś do Piotra Dunina Własta herbu Łabędź, który tu kościół wystawił. Parafia miała powstać we Włostowie w roku 1125. Według Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego kościół miał być założony przez Piotra Dunina, a ochrzczony w nim został Wincenty Kadłubek urodzony w roku 1160. Piotr Dunin Włast, słynny możnowładca śląski, żył za czasów Krzywoustego i jego następcy – księcia Władysława Śląskiego (1138-1146). Posiadał olbrzymie dobra rozrzucone po całym obszarze ówczesnej Polski. Znany był jako hojny fundator 72 kościołów w swych włościach. W roku 1143 został przez księcia Władysława oślepiiony i wygnany z kraju. Po powrocie z wygnania zmarł w roku 1153. Prawdopodobnym więc jest, że kościół we Włostowie przez niego został zbudowany”. Za: J. Rawski, *Wybrane zagadnienia dotyczące administracji kościelnej w widłach Wisły i Sanu*, Tarnobrzeg 1997, s. 23.

⁹ „Włostów: Erekcja - przed poł. XII w. Wezwanie - św. Jana Chrzyciela. Patronat - szlacheckich właścicieli Włostowa, Tudorowa i Kurowa. Prebenda kaplicy pw. św. Wojciecha bpa - ufundowana w 1645-47 r. na mocy testamentu ks. Jerzego Rokickiego, kanonika łowickiego, prob. w Rakowie, przez jego brata Tomasza; w 1713 r. inkorporowana do probostwa ze względu na zbyt szczupłe zaopatrzenie, a pleban przejął dochody i obowiązki prebendarza. Szpital ufundowany w 1639 r. i czynny stale do końca stulecia. Fundacja - nie w pełni zrealizowana - odnowiona została w 1713 r. Jedynie w 1789 r. wspomniano osobną kapelanię szpitalną. Szkoła - czynna 1529, 1604-51. Osady par.: Gojczów, Kamień (do 1736), Karwów (od 1529), Kurów, Paclawice (Pęcławice), Swojków, Tudorów, Włostów”. Za: W. Kowalski, *Uposażenie parafii archidiaconatu sandomierskiego w XV-XVIII wieku*, Kielce 1998, s. 342-343. Zob. tamże, Włostów: strony: 13, 15, 23, 23-34, 42, 49, 73, 83, 88, 105-108, 112, 114, 116, 118-128, 135, 142-148, 151-154, 165, 169, 174, 193, 196-209, 212, 215, 217, 219, 221, 225, 227, 232, 236, 238, 240-247, 265, 283, 299, 311, 321, 342, 343, w szczególności: tabele i zestawienia, s. 104-357.

¹⁰ E. Wiśniowski, *Kościół parafialny i jego funkcja społeczna w średniowiecznej Polsce*, „Studia Theologica Varsaviensis”, 1969, t. 7, nr 2, s. 187-237; tenże, *Najstarszy dokument benedyktynów sieciechowskich (1252)*, „Studia Źródłoznawcze”, 1959, t. 4, s. 57-73; tenże,

mierza Olczaka¹¹. Powyżej wymienione prace dotyczą wielu zagadnień związanych z funkcjonowaniem parafii i obejmują obszar całej Polski, jednak z racji łatwiejszego dostępu do materiału źródłowego, szczególnie uwzględniają diecezję krakowską. Podobny charakter posiadają prace, dotyczące tematyki parafialnej w ramach mniejszych jednostek terytorialnych. Przechodząc do literatury poświęconej parafii Włostów wskazać należy prace Małgorzaty Lasoty pt. „Dzieje parafii Włostów do końca XVIII wieku”¹², Agaty Rozpirskiej pt. „Parafia Włostów w latach 1795-1918”¹³ oraz Artura Lisa pt. „Związki Mistrza Wincentego z parafią Włostów”¹⁴. Pomocne okazały się opisy parafii autorstwa Jana Nepomucena Chądzyńskiego¹⁵ oraz ks. Jana Wiśniewskiego¹⁶.

Parafie w średniowiecznej Polsce. Struktura i funkcje społeczne, Lublin 2004; tenże, *Rozwój sieci parafialnej w prepozyturze wiślickiej w średniowieczu. Studium geograficzno-historyczne*, Warszawa 1965; tenże, *Udział świeckich w zarządzie parafią w średniowiecznej Polsce*, „Roczniki Humanistyczne”, 1970, t. 18, z. 2, s. 45-50; tenże, *Uwagi o początkach organizacji parafialnej w Polsce*, „Przegląd Historyczny”, 1963, t. 55, z. 3, s. 483-500.

¹¹ S.K. Olczak, *Dzieje parafii Skalbmierz do schyłku XVIII wieku*, cz. 1, w: *Parafia Skalbmierz. Zarys dziejów*, oprac. S. K. Olczak, D. Olszewski, Kielce 2000, s. 14-102; tenże, *Kościół parafialny w archidiakonacie wrocławskim XVI – XVIII w.*, Lublin 2004; tenże, *Kościół w Zaduszniakach i jego wyposażenie w XVIII stuleciu*, w: M. Surdacki (red.), *Religie. Edukacja. Kultura. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Litakowi*, Lublin 2002, s. 115-125; tenże, *Przyczynek do zagadnienia kościołów murowano-drewnianych (Chorus minor et chorus maior)*, „Summarum. Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego”, 1973, t. 22, nr 1, s. 203-206; tenże, *Z badań nad kościołami parafialnymi w archidiakonacie wrocławskim w początkach XVIII stulecia*, „Roczniki Humanistyczne”, 1999, t. 47, z. 2, s. 150-167.

¹² M. Lasota, *Dzieje parafii Włostów do końca XVIII wieku*, Lublin 1995 (mps w Archiwum Uniwersyteckim KUL).

¹³ A. Rozpirska, *Parafia Włostów w latach 1795-1918*, Lublin 2000 (mps w Archiwum Uniwersyteckim KUL).

¹⁴ A. Lis, *Związki Mistrza Wincentego z parafią Włostów*, Lublin 2007 (mps w Archiwum Uniwersyteckim KUL).

¹⁵ J. N. Chądzyński, *Historyczno – statystyczne opisy miast starożytnych w ziemi sandomierskiej leżących*, t. 1, Warszawa 1956.

¹⁶ J. Wiśniewski, *Dekanat sandomierski*, Sandomierz 1915.

Parafia

Podstawową i najważniejszą komórką oznaczającą w Kościele pewien określony obszar ziemi była parafia¹⁷. Tworzyło ją wiele elementów ściśle ze sobą powiązanych, a mianowicie kościół, pleban, jurysdykcja kościelna, okręg parafialny, ludność oraz uposażenie plebana¹⁸. Obejmowała ona zazwyczaj kilka miejscowości, z kościołem jako ośrodkiem parafii¹⁹, spełniała również istotne funkcje terytorialnej organizacji państwowej²⁰. Ponadto była najniższą komórką terytorialną państwowego ustroju administracyjno-skarbowego aż do momentu wprowadzenia organizacji gminnej²¹. Należy dodać, że z parafią związane były bractwa, szkoły oraz szpitale. Tak więc można stwierdzić, że oprócz zadań religijnych spełniała

¹⁷ Parafia, w: H. Witczyk (red.), *Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność 2000 lat nadziei*, Kielce 2000, s. 542.

¹⁸ E. Wiśniowski, *Parafie w średniowiecznej Polsce. Struktura i funkcje społeczne*, Lublin 2004, s. 18.

¹⁹ K. Pacuski, *Rozwój sieci parafii diecezji płockiej w XI-XVI w. (Komentarz do mapy)*, „Studia Płockie” 1975, t. 3, s. 59.

²⁰ S. Litak, *Podziały administracyjne kościoła łacińskiego w Polsce około 1772 roku*, „Kwartalnik Historyczny” 1982, t. 89, s. 557.

²¹ S. K. Olczak, D. Olszewski, *Parafia Skalbierz. Zarys dziejów*, Kielce 2000, s. 5.

ona również funkcję społeczną, oświatową i kulturalną. Najważniejszą rolę w parafii spełniał pleban. To od niego w dużej mierze zależało właściwe jej funkcjonowanie²². Do prawidłowego funkcjonowania każdej parafii potrzebne było właściwe uposażenie, stanowiące podstawę jej istnienia²³. Wyznaczone przez fundatora tworzyło nieodzowny warunek jej erygowania przez biskupa²⁴.

²² S. Litak, *Struktura i funkcje parafii w Polsce*, w: J. Kłoczowski (red.), *Kościół w Polsce*, t. 2, Kraków 1969, s. 262-263.

²³ E. Wiśniowski, *Rozwój organizacji parafialnej w Polsce do czasów reformacji*, w: J. Kłoczowski (red.), *Kościół w Polsce*, t. 1: *Średniowiecze*, Kraków 1966, s. 298-299; tenże, *Kościół parafialny i jego funkcja społeczna w średniowiecznej Polsce*, „*Studia Theologica Varsaviensis*”, 1969, t. 7, nr 2, s. 187-237; tenże, *Parafie w średniowiecznej Polsce. Struktura i funkcje społeczne*, Lublin 2004; tenże, *Rozwój sieci parafialnej w prepozyturze wiślickiej w średniowieczu. Studium geograficzno-historyczne*, Warszawa 1965; tenże, *Udział świeckich w zarządzie parafią w średniowiecznej Polsce*, „*Roczniki Humanistyczne*” 1970, t. 18, z. 2, s. 45-50; tenże, *Uwagi o początkach organizacji parafialnej w Polsce*, „*Przegląd Historyczny*”, 1963, t. 55, z. 3, s. 492-500.

²⁴ D. Olszewski, E. Wiśniowski, *Parafia Kije. Zarys dziejów*, Kielce 1993, s. 34.

Diecezja i dekanat

Z pojęciem parafii ściśle wiązała się diecezja, czyli jednostka organizacji terytorialnej kościelnej wchodząca w skład prowincji²⁵. Natomiast komórką terytorialną w obrębie diecezji był dekanat²⁶. Dzielił się on na parafie²⁷. Tam, gdzie było duchowieństwo oraz wierni, musiał znajdować się kościół i terytorium parafialne²⁸.

²⁵ H. Rybczyński, *Diecezja*, w: R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 1307.

²⁶ T. Pawlúk, *Dekanat*, w: R. Łukaszyk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, Lublin 1979, kol. 1114.

²⁷ *Parafia*, w: M. Nowodworski (red.), *Encyklopedia kościelna*, t. 18, Warszawa 1892, s. 200. Zob. R. Kamiński R., *Teologiczne spojrzenie na parafię*, „Ateneum Kapłańskie” 1984, t. 76, s. 383-394.

²⁸ H. D. Wojtyśka, *Lewkowo. Dzieje Kościoła i parafii*, „Studia Płockie” t. 1, 1973, s. 216.

Kościół

Kościół oznaczał twierdzą, budynek poświęcony w obrzędzie liturgicznym przez biskupa²⁹. Przeznaczony był do zgromadzeń liturgicznych, odzwierciedlający charakter i wymogi danej epoki³⁰, gdzie wierni słuchali słowa Bożego oraz gromadzili się na modlitwę³¹.

²⁹ Cz. Krakowiak, *Kościół*, w: B. Migut i in. (red.), *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, Lublin 2002, kol. 1025.

³⁰ *Kościół*, w: H. Witczyk (red.), *Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność 2000 lat nadziei*, Kielce 2000, s. 373. Zob. J. Rawski, *Wykazy świętopietrza i dziejczyzny papieskiej, a najstarsze parafie w archidiakonacie sandomierskim*, w: *Wybrane zagadnienia dotyczące administracji kościelnej w widłach Wisły i Sanu*, Tarnobrzeg 1997; E. Kubica, *Katalog zabytków wczesnośredniowiecznej architektury monumentalnej Małopolski, Rusi Halickiej i Wołynia*, „Materiały i sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego” 1996, t. 17, s. 131-189.

³¹ Zob. Agnieszka Lis, Artur Lis, *Z dziejów gospodarczych Kościoła na Mazowszu w Królestwie Kongresowym. Uposażenie plebanów w dekanatach: makowskim, nowomiejskim i przasnyskim w świetle wizytacji z 1817 roku*, Stalowa Wola 2014.

Wizytacje

Wizytacje zawierają wiele cennych informacji dotyczących uposażenia parafii. Materiał zgromadzony w wizytacjach parafii Włostów stanowi podstawę źródłową pracy. Najbardziej obszerny materiał źródłowy dostarczają akta wizytacyjne, jeśli chodzi o opisy kościołów, stan zachowania, materiał budulcowy, a także omówienie wyglądu budynków kościelnych i zabudowań gospodarczych należących do plebana³². Wizytacje zawierają również wiele cennych informacji dotyczących erekcji kościoła, omówienia sprzętów kościelnych, szkół, szpitali oraz bractw religijnych. Przedstawiają także pewne dane demograficzne, a mianowicie podają ogólną liczbę ludności katolickiej, z podziałem na mężczyzn i kobiety. Akta wizytacji ukazują jednocześnie dane odnoszące się do duchowieństwa parafialnego. Wizytator weryfikował stan rzeczy wisty z przygotowanymi wcześniej przez plebana inwentarzami.

³² S. Litak, *Struktura i funkcje...*, s. 269. Zob. S. Jop S., *Sieć parafialna archidiecezji sandomierskiej do końca XVI w.*, Lublin 1955, (mps. w Archiwum KUL); tenże, *Sieć parafialna archidiecezji sandomierskiej do końca XVI w.*, „Sprawozdania Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego”, 1958, nr 7, s. 154-158.

Nadrzędnym celem wizytacji było umocnienie duchowieństwa oraz wiernych w wierze katolickiej³³. Możemy je podzielić na: generalne, czyli przeprowadzane osobiście przez biskupów lub wyznaczonych wizytatorów, archidiakańskie oraz dziekańskie³⁴.

³³ T. Glemma, *Wizytacje diecezji krakowskiej z lat 1510-1570*, „Nasza Przeszłość” 1946, t. 1, s. 51.

³⁴ S. Litak, *Akta wizytacyjne parafii z XVI-XVIII wieku jako źródło historyczne*, „Zeszyty Naukowe KUL” 1962, t. 5, nr 3, s. 43.

Parafia Włostów

Parafia Włostów należy do najstarszych parafii Ziemi Sandomierskiej i posiada bogate tradycje religijne, kulturalne i społeczne³⁵. Na jej terenie istnieje do chwili obecnej średniowieczna zabytkowa świątynia, a lokalna społeczność szczeni się miejscem urodzenia bł. Wincentego Kadłubka. Poprzez wieki Włostów nie wywierał większego wpływu na historię kraju, ale przez cały ciąg dziejów odzwierciedlało się w nim to wszystko, co działo się na ziemiach polskich³⁶.

Data powstania parafii Włostów nie jest znana, nie zachował się bowiem ani akt fundacyjny, ani akt erekcyjny. Pierwsza wzmianka w źródłach parafii Włostów pochodzi z pierwszej połowy XIV wieku, o uiszczeniu przez tę parafię dziesięciny papieskiej i świętopietrza za lata 1325-1358. O istnieniu osady Włostów w drugiej połowie XIV wieku informuje dokument, w którym w roli świadka występuje

³⁵ R. Kamiński, *Teologiczne spojrzenie na parafię „Ateneum Kapłańskie”* 1984, t. 76, s. 394.

³⁶ E. Wiśniowski, *Parafie w średniowiecznej Polsce. Struktura i funkcje społeczne*, Lublin 2004, s. 18.

dziedzic Włostowa o imieniu Bernard. Legendarną datą powstania parafii Włostów jest rok 1125. Romański kościół włostowski uchodzi za fundację Piotra Włostowica. W środowisku parafialnym przechowywana jest tradycja nie tylko fundacji Piotra Włostowica, ale i chrztu w tymże kościele błogosławionego Wincentego Kadłubka ok. 1150-1161 roku. Sama nazwa Włostów patronimicznie daje się wyprowadzić od Włosta - ojca wspomnianego Piotra Łąbędzia³⁷.

W dziele Jana Nepomucena Chądzyńskiego z połowy XIX wieku czytamy: *Włostów w rozmaitych epokach, różnym podlegał panom najpierwszym jego dziedzicem a podobno i założycielem, miał być Piotr Dunin; za Bolesława Krzywoustego, dalej Bogusława z Karwowa herbu Róża ojciec błogosławionego Wincentego Kadłubka.*

Według wykazów świętopietrza za rok 1325 średni dochód parafii w grzywnach w zachodniej części archidiaconatu sandomierskiego wynosił 9,31 podczas gdy w parafii Włostów 14, co klasyfikowało tę parafię na czwartym miejscu wśród parafii zachodniej części archidiaconatu. Na podstawie danych z wykazów świętopietrza z połowy XIV w. możemy ustalić, że Wyżyna Sandomierska zalicza się do jednego z trzech ośrodków w diecezji krakowskiej o najwyższej gęstości zaludnienia, wynoszącej ponad 20 osób na kilometr kwadratowy. W parafii Włostów gęstość zaludnienia wynosiła wówczas 25 osób na kilometr kwadratowy, co klasyfikowało tę parafię na trzecim miejscu pod względem zaludnienia w archidiaconacie sandomierskim³⁸.

³⁷ Por T. Giergiel, *Piotr Włostowic – protoplasta Dunin-Wąsowiczów*, „Zeszyty Sandomierskie” 2004 nr 19, s. 5-8; tenże, *Rycerstwo ziemi sandomierskiej. Podstawy kształtowania się rycerstwa sandomierskiego do połowy XIII wieku*, Warszawa 2004, s. 33-38, 105-106.

³⁸ B. Kumor, *Początek organizacji parafialnej na ziemiach polskich*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 1958, t. 5, z. 4, s. 103-115; E. Wiśniowski, *Rozwój sieci parafialnej w prepozyturze wiślickiej w średniowieczu. Studium geograficzno-historyczne*, Warszawa

Okręg parafii Włostów według „Liber beneficiorum” Jana Długosza, obejmował 7 miejscowości: Gojców, Kamień, Kurów, Pensławice, Swojków, Tudorów, Włostów.

Charakteryzując przynależność administracyjną i kościelną parafii Włostów można stwierdzić, że w źródłach historycznych od XV do XVIII wieku pojawia się 8 miejscowości należących do okręgu parafialnego³⁹.

1965; A. Rozwałka, *Sieć osadnicza w archidiakonacie lubelskim w średniowieczu. Studium archeologiczno-historyczne*, Lublin 1999, s. 29-68.

³⁹ Z. Świechowski, *Architektura romańska w Polsce*, Warszawa 2000, s. 290; *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, J. Z. Łoziński, B. Wolff (red.), Warszawa 1962, t. 3, z. 11, s. 117-120; K. Szymkiewicz, *Karwów – kolebka Błogosławionego Wincentego*, w: *Miejsce wiecznego spoczynku Wincentego Kadłubka*, Warszawa 1898, s. 218-222; J. Śpiewankiewicz, *Włostów – część błogosławionego Wincentego Kadłubka*, „Siewca Prawdy” 1934, t. 4, nr 21, s. 9-10.

Administracja kościelna

Parafia Włostów do końca XVIII wieku wchodziła w skład jednej z najstarszych i najrozleglejszych diecezji w Polsce, diecezji krakowskiej, podlegającej metropolii gnieźnieńskiej. Z 1207 r. pochodzi pierwsza wzmianka źródłowa o istnieniu archidiaconatu sandomierskiego, któremu podlegała według późniejszych wykazów świętopietrza parafia Włostów⁴⁰. Do pierwszego rozbioru Polski w skład archidiaconatu sandomierskiego wchodziły 4 dekanaty: Połaniec, Koprzywnica, Miechocin i Rudnik. W świetle wizytacji z 1676 roku omawiana parafia podlegała pod dekanat połaniecki. Po pierwszym rozbiorze Polski w 1772 roku w granicach Austrii znalazła się południowa Polska wraz z całą częścią diecezji krakowskiej położoną po prawej stronie Wisły. W 1805 roku papież Pius VII powołał

⁴⁰ J. Tazbirowia, *W sprawie badań nad genezą organizacji parafialnych w Polsce*, „Przegląd Historyczny”, 1963, t. 54, z. 1, s. 87 i n; też, *Początki organizacji parafialnej w Polsce*, „Przegląd Historyczny”, 1963, t. 54, z. 3, s. 367-374; J. Szymański, *Wokół genezy organizacji parafialnej w Polsce*, „Przegląd Historyczny” 1964, t. 60(1964), s. 501-508; tenże, *Biskupstwa polskie w wiekach średnich, organizacja i funkcje*, w: J. Kłoczowski (red.), *Kościół w Polsce*, Kraków 1966; tenże, *Powstanie i zanik organizacji prepozyturalnej w średniowiecznej Polsce*, „Roczniki Humanistyczne” 1967, t. 15, s. 49-84.